

DATE DOWNLOADED: Fri Oct 21 07:17:27 2022

SOURCE: Content Downloaded from [HeinOnline](#)

Citations:

Bluebook 21st ed.

Oliver Nikolic, The Question of the Constitution in Canada, 1996 Strani PRAVNI ZIVOT 73 (1996).

ALWD 7th ed.

Oliver Nikolic, The Question of the Constitution in Canada, 1996 Strani Pravni Zivot 73 (1996).

APA 7th ed.

Nikolic, O. (1996). The Question of the Constitution in Canada. Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life), 1996, 73-82.

Chicago 17th ed.

Oliver Nikolic, "The Question of the Constitution in Canada," Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life) 1996 (1996): 73-82

McGill Guide 9th ed.

Oliver Nikolic, "The Question of the Constitution in Canada" [1996] 1996 Strani Pravni Zivot 73.

AGLC 4th ed.

Oliver Nikolic, 'The Question of the Constitution in Canada' [1996] 1996 Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life) 73

MLA 9th ed.

Nikolic, Oliver. "The Question of the Constitution in Canada." Strani Pravni Zivot (Foreign Legal Life), 1996, 1996, pp. 73-82. HeinOnline.

OSCOLA 4th ed.

Oliver Nikolic, 'The Question of the Constitution in Canada' (1996) 1996 Strani Pravni Zivot 73

-- Your use of this HeinOnline PDF indicates your acceptance of HeinOnline's Terms and Conditions of the license agreement available at

<https://heinonline.org/HOL/License>

-- The search text of this PDF is generated from uncorrected OCR text.

-- To obtain permission to use this article beyond the scope of your license, please use:

[Copyright Information](#)

Oliver NIKOLIĆ,
Istraživač
Institut za uporedno pravo,
Beograd

UDK 342.4/497.15
Izvorni naučni rad
Primljen 15. IV 1996.

PITANJE USTAVA U KANADI (SA POSEBNIM OSVRTOM NA ODNOS IZMEĐU KVEBEKA I OSTATKA KANADE)

U članku se daje kratak razvoj ustavnosti u Kanadi s tim što se ceo problem posmatra, pre svega, preko odnosa provincije Kvebek sa ostalim provincijama i federalnom vladom Kanade. Prikaz ustavnosti počinje sa Ustavnim zakonom iz 1867 godine, kada uostalom, udruživanjem bivših britanskih kolonija u federativnu državu nastaje moderna Kanada. Iako su problemi, između frankofonskog i anglofonskog dela stanovništva, postojali još od nastanka države, verovatno najveća kriza se dešava sedamdesetih godina ovoga veka, što kulminira nemirima u Kvebeku. Federalna vlast nastoji da pronađe ustavni modus prihvatljiv i za Kvebek i za ostatak Kanade. Smenjuju se konferencije i sporazumi, a u međuvremenu je i donet Ustavni zakon iz 1982 godine koji je ostao neprihvaćen u Kvebeku. U Kvebeku su održana dva referenduma (doduše neuspešna) za otcepljenje od ostatka zemlje, tako da danas možemo samo da nagadamo dalju sudbinu ustavnog poretka u Kanadi.

Kanada je federativna država sastavljena od deset federalnih jedinica koje se nazivaju provincije i dve autonomne teritorije, koje su po teritorijalnim i demografskim dimenzijama veoma različite. Iako, već duže vreme (trideset pet godina) doživljava ustavne trzavice koje se s vremena na vreme pretvaraju u teške krize, Kanada nikada nije bila bliža raspadu, što pokazuje traženje referenduma za otcepljenje Kvebeka od Kanade. Kao što često biva da u ustavnoj kao i u političkoj materiji, jedino istorija omogućava da se shvati i

sagleda sadašnjost, tako je i u ovom slučaju neophodno ukazati na evoluciju ustavnosti Kanade, doduše fokusirano samo na odnos Kvebek–Kanada.

USTAVNI ZAKON IZ 1867 GODINE

Udruživanjem bivših kolonija 1867 godine, iz političkih, ekonomskih i vojnih razloga, u zajedničku federativnu državu pod vrhovnom vlašću Velike Britanije, stvorena je moderna Kanada. U to vreme Kanada je predstavljala jedinu federativnu državu u okviru britanskog kraljevstva. Ustavni zakon iz 1867 godine, ranije zvan »British North America Act« (Britanski Severno Američki Akt)¹, je od tadašnje tri kolonije New Brunswick, Nova Scotia, Canada West and East (koja se podelila u Ontario i Kvebek), stvorio četiri provincije koje su činile federativnu državu Kanadu². Tvorci Kanade su shvatili da je prihvatanje federalizma bio jedini način da se stvori i očuva država. Ta država predstavlja plod političkog pakta dve strukture: jedne anglofonske i protestantske koja čini veliku većinu populacije i druge, manjinske, frankofonske i katoličke. Kompromis je pronađen tako da su najznačajnija ovlašćenja, posebno iz domena ekonomije, bila poverena centralnoj vlasti, a frankofone iz Quebeca je zadovoljila sama činjenica da imaju državu u kojoj čine veliku većinu, i u kojoj su svi politički organi pod njihovom kontrolom. Iako je tadašnja federacija bila veoma centralizovana, priznata su prava Kvebek-u u smislu tradicije Akta iz 1774. godine³.

Interesantno je, a to i profesor Beaudoin primećuje, Ustav iz 1867 (ustvari jedan britanski zakon), prihvata britanski parlamentarizam i donekle sudsko uređenje, kao i rešenja na planu osnovnih sloboda, a da ideju federalizma preuzima od Sjedinjenih Američkih Država⁴. Tadašnji federalizam je ipak shodno potrebama tog perioda bio originalan⁵, odnosno nije podsećao na već postojeći američki ili švajcarski model.

Na institucionalnom planu, Ustavni akt iz 1867 je ustanovio dvodomni Parlament (sastavljen od Doma komuna i Senata), vladu (Velika Britanija je zadržala kontrolu nad spoljnim poslovima) i sudsku vlast po britanskom modelu. Kanada ovaj akt nije mogla sama menjati već joj je data mogućnost iniciranja promena pred parlamentom Velike Britanije.

¹ BNAA nije Ustav u formalnom obliku već akt parlamenta Velike Britanije.

² Ostale provincije odnosno teritorije, koje čine današnju Kanadu su kasnije ušle u federaciju.

³ Ovaj akt je regulisao odnose Kvebeka i ostatka Britanske Severne Amerike, i njime je britanski Parlament dozvolio korišćenje francuskog civilnog prava i slobodnog vršenja službe rimokatoličke crkve.

⁴ Videti: Gérald-A. Beaudoin, *Le constitutionnalisme, Rapport general, Congrès international de droit comparé*, Montreal 1990.

⁵ Kanadski model federalizma je kasnije preuzela Australija.

MIRNA REVOLUCIJA

U periodu početkom šezdesetih godina ovoga veka (period nazvan »mirna revolucija«), kada se Kvebek nalazio u punom kulturnom i nacionalističkom buđenju, javila se težnja za njegovim priznanjem kao »osobnog društva« (*société distincte*)⁶ na tlu anglo-američkog kontinenta⁷. U tom periodu u Kanadi, koja se na ekonomskom i međunarodnom planu itekako istakla, potencira se savezna država a naročito njene kompetencije u domenu ekonomskog i socijalnog života, što znači direktno suprotstavljanje težnjama u Kvebeku.

Krza u Kvebeku je kulminirala 1970 godine,⁸ kada je federalni kabinet pozivajući se na Akt o vojnim merama suspendovao Zakon o pravima i time ugrozio ljudska prava.⁹

Ovaj period se završava konferencijom u Viktoriji (Victoria, British Columbia) održanoj 1971. godine, na kojoj su se okupili svi premijeri provincija i prvi ministar Kanade, tražeći ustavna rešenja za nastalu krizu. Predlog konferencije u Viktoriji je podrazumevao »ustavnu povelju sloboda i osnovnih prava, konstitucionalizaciju jezičkih prava, što znači uspostavljanje dva zvanična jezika u Kanadi (francuski i engleski), redefinisane statuta Vrhovnog suda, kao i način izbora sudija, preraspodelu zakonodavnih nadležnosti iz oblasti sigurnosti dohotka (socijalne pomoći, pomoći radne snage, dečijih dodataka) i novu formulu ustavnih amandmana«.¹⁰ Ovaj pokušaj prevazilaženja krize je završen neuspehom zbog velikih razlika u stavovima između Kvebeka i federalne vlasti, pre svega oko kontrole socijalne politike.

USTAVNI ZAKON IZ 1982 GODINE

Obzirom na neuspeh konferencije u Viktoriji, jaz između federalne i provincijske (u Kvebeku) vlasti se još više produbio, te je bilo neophodno da savezna vlada iznađe nova rešenja za prevazilaženje postojećeg stanja.

---

⁶ Pojam osobnog društva se prvi put pominje da bi predstavio postojanje u Kvebeku »organizacionih formi i institucija jedne dosta brojne populacije, spojene istom kulturom, sa kojima slobodno raspolaže na jednoj dosta širokoj teritoriji i gde žive jednim homogenim načinom, prema normama i pravilima ponašanja koji su im zajednički«, (*Raport préliminaire de la Commission royale d'enquête sur le bilinguisme et le biculturalisme*, Ottawa, 1965, str. 103).

⁷ Patrice Garant, *Le constitutionnalisme au Canada, trente ans de tensions, du fédéralisme au confédéralisme*, Varšava, 1991.

⁸ U tom periodu ultra nacionalistička frakcija Fronta za oslobođenje Kvebeka (F.L.O.) je ubila jednog kvebeškog političara i otela britanskog diplomatu.

⁹ Uvođenje i način primene Akta o vojnim merama mnogi su kritikovali, videti: R. Haggart, A.E. Golden, *Rumours of War*, 1971, G. Pelletier, *La Crise d'Octobre*, 1971, i drugi.

¹⁰ P. Garant, *Le constitutionnalisme au Canada, trente ans de tensions, du fédéralisme au confédéralisme*, str. 4-5.

Stvar se pogoršala 1976. godine neočekivanom pobjedom na izborima i dolaskom na vlast Kvebeške partije (Parti Québécois), izrazito separatistički nastrojene. Vlast u Kvebeku nastavlja pregovore oko ustavnog ustrojstva sa saveznom upravom, iako ne odustaje od svoje suverenističke politike. Već 1980. godine vlast u Kvebeku podnosi predlog za transformaciju federacije u neku vrstu zajednice suverenih država povezanih labavim konfederalnim vezama, ali ovaj predlog na referendumu biva odbačen. Naredne godine se intenziviraju nastojanja savezne vlade da pregovorima, uz određene ustupke u pogledu kompetencija vezanih za prirodne resurse, dođe do Ustavnog akta kojim bi se federacija ojačala. To se i dešava 1982. godine kada stupa na snagu Ustavni zakon (Loi constitutionnelle de 1982), ali događaji koji mu prethode zavređuju pažnju. Kada je savezna vlada najavila da će ustavni akt biti donet unilateralno, bez prethodnog pristanka premijera provincija, osam provincija se odmah usprotivilo ovakvoj akciji dok su tri provincije (Manitoba, Kvebek i Newfoundland) slučaj prosledile svojim sudovima¹¹. Međutim, ovaj spor je razrešio Vrhovni sud Kanade, obrazloživši da savezna vlada može sama da podnosi predloge izmena ustava saveznom parlamentu da se taj čin ne smatra protivustavnim, jer ne postoji akt na osnovu kojeg bi se mogla tražiti saglasnost provincija za ovakvo postupanje vlade.

Bez obzira na oštra protivljenja Kvebeka i ne prihvatanja da potpiše akt, Ustavni zakon stupa na snagu aprila 1982. godine nakon izglasavanja u britanskom parlamentu i proglašavanja od strane Kraljice Velike Britanije. Time je Kanada po prvi put u svojoj istoriji dobila sopstveni ustav, a Velika Britanija »glasajući ovaj ustavni zakon izvršila hari-kiri; odnosno definitivnu repatrijaciju Ustava«. ¹² Ustavni zakon iz 1982. godine se sastoji iz sedam delova i to: Kanadska povelja o pravima i slobodama; Prava autohtonih naroda Kanade (misli se na Indijance, Inuite i Metise), Ujednačavanje i regionalna nejednakost; Ustavna konferencija; Procedura promene Ustava Kanade; Promene Ustavnog zakona iz 1867; Opšte odredbe.¹³

SPORAZUM IZ LAKE MEECH-a

Posle promene federalne vlade (1984), odnosno neizbora separatističke vlade na lokalnim izborima u Kvebeku (1985) nastavljani su ustavni pregovori i kao posledica toga dolazi do konferencije (1987) na kojoj se jednoglasno donosi takozvani »Sporazum iz Lake Meech-a«. »Meech Lake sporazum je

¹¹ Sud u Newfoundlandu je smatrao da su postupci koje je preduzimala savezna vlada neustavni, dok su sudovi u Kvebeku i Manitobi, uz pojedina izdvojena mišljenja, presudili suprotno.

¹² P. Garant, *La crise constitutionnelle canadienne – bilan et perspectives*, str. 9.

¹³ Videti više o ovom aktu: Zorica Radović, *Ustavni zakon Kanade od 1981. godine – Nova faza u razvoju kanadskog federalizma, Strani pravni život*, str. 3–17.

pokušaj da se okonča nezavršeni posao iz 1992 godine. Cela svrha vođenja pregovora u Meech Lake je u tome da dođe do punog i aktivnog učešća Kvebeka u ostvarivanju Ustava.¹⁴ Ovaj sporazum, između ostalog, podrazumeva, princip po kome se Kvebeku priznaje pravo »osobnog društva« u okviru Kanade, poboljšanje formule ustavnih amandmana, revizija statuta Vrhovnog suda i načina izbora sudija (pre svega učešće provincija u izboru), preuređenje nadležnosti oko imigracije, da bi i dvojezičnost postala fundamentalna karakteristika Kanade.

Uslov za stupanje ovog sporazuma na snagu bila je njegova ratifikacija od strane zakonodavnih tela svih federalnih jedinica, kao i Saveznog parlamenta, u roku od tri godine. U tom periodu nastaje živa aktivnost, pre svega predsednika vlade (Brian Mulroney), oko ubeđivanja da se ovaj sporazum ratifikuje. Posle mnogo sastanaka, konferencija, kontrapredloga, ovaj sporazum na kraju, nisu ratifikovale tri provincije – Manitoba, New Brunswick i Newfoundland. Odbacivanje ovog sporazuma je prouzrokovalo različita reagovanja u engleskom delu Kanade, dok je u Kvebeku velika većina stanovništva shvatila ovakav potez kao sprečavanje u vršenju njihovih legitimnih aspiracija.¹⁵

SPORAZUM IZ CHARLOTTETOWN-a

Posle neuspeha Sporazuma iz Meech Lake-a pokazalo se da su Kvebek i ošatak Kanade usmereni u suprotnim težnjama na ustavnom planu. Da bi rešila taj problem federalna vlada se našla pred teškim problemom da sa jedne strane zadovolji Kvebek a sa druge da uveri ošatak Kanade da Kvebek nema povlašćeni položaj.¹⁶

Savezna vlada je sredinom 1991 godine, uspostavila jedan ministarski komitet (na čelu sa ministrom Joe Clark-om), sa zadatkom da pripremi jednu formalnu i sveoubhavatnu ustavnu reformu. Dokument ovog komiteta sadrži 28 predloga za rešenje zahteva iz Kvebeka ali i problema autohtonih naroda. »Dokument Clark« predstavlja antipod »Izveštaju Allaire«¹⁷ koji mu prethodi. Dok prvi predstavlja suštinsku reformu kanadskog federalizma, novi odnos

¹⁴ Joyce D. Burnside, Implication of Quebec's »distinct society« as recognized in the Meech Lake Accord, u Queen's Law Journal, br. 3 iz 1988 god., str. 28.

¹⁵ Ankete koje su realizovale CBC-The Globe and Mail u februaru 1990 i Gallup u junu 1991 godine pokazuju da velika većina u anglofonskoj Kanadi ne prihvata mogućnost da se Kvebeku prizna status »osobnog društva« ako to podrazumeva proširenje njegovog uticaja i vlasti.

¹⁶ O periodu posle Sporazuma Meech Lake videti članke, Graham Fraser, Slouching Towards Canada; Daniel Bonin, Le Québec de l'après-Meech; Kathy L. Brock, The Politics of Process; u časopisu Canada: The State of the Federation 1991 (Kingston: Institute of Intergovernment relations).

¹⁷ To je izveštaj komisije koju je osnovala Kvebeška Liberalna partija i na čijem se čelu nalazio Jean Allaire. Više o ovom izveštaju, kao i komparacije u odnosu na druga gledišta videti: u biltenu Le réseau, vol I, br. 4, 1991, (specijalna edicija) i u vol I, br. 5, 1991, str. 9-10.

između Kanade i Kvebeka zasnovanom na jačanju političke autonomije ove provincije, »Dokument Clark« naglašava pojačanu centralizaciju federalne vlasti,¹⁸ što je naišlo na neodobravanje u Kvebeku.

Da bi se obnovio dijalog na ustavnom planu, provincije i savezna vlast su putem svojih legislatura uspostavile razne parlamentarne komisije za ustavnu reformu (npr. u Kvebeku su stvorene Parlamentarna komisija za proučavanje svake ponude za novo partnerstvo na ustavnoj osnovi i Parlamentarna komisija za proučavanje pitanja koja se odnose na problem suvereniteta Kvebeka). Pored uspostavljanja komisija, održane su konferencije (Halifax, Calgary, Montreal, Toronto i Vancouver)¹⁹ u periodu januar–mart 1992 godine na kojima je vođena diskusija o ustavnim reformama. Ove konferencije su imale za cilj da podstaknu kanadsku javnost da zvanično reaguje na predloge o ustavnim promenama koje je podnela savezna vlada.

Predstavnici federalne vlade, predstavnici svih deset provincija, kao i dve teritorije i četiri predstavnika autohtonih naroda su se sastali i otpočeli pregovore oko ustavnih promena u gradu Charlottetown-u²⁰ od 12. marta do 28. avgusta 1992 godine. Osnovna baza za pregovore je bio izveštaj zajedničke komisije oba doma Parlamenta Beaudouin–Dobbie nazvane po kopredsednicima (podnet Parlamentu 25. februara 1992 godine).²¹ Obavljeno je čak 36 sednica da bi se došlo do finalne verzije ovog sporazuma, koja je podneta na nacionalni referendum. Ovo je prvi put u kanadskoj istoriji da se u ustavnoj reformi narod izjašnjava na referendumu.

Sporazum iz Charlottetown-a obuhvata pitanja koja se odnose na: posebni status provincije Kvebek; novu dimenziju kanadskog federalizma; principe koji obezbeđuju jednakost članica federacije; autohtone narode; akcentiranje uloge sudske vlasti (reformu Vrhovnog suda); reformu oba doma Parlamenta; prihvatanje socijalnih načela kao i zajedničkog tržišta, itd.

Ovim Sporazumom status Kvebeka se donekle promenio. Kvebeku je zagarantovano zauvek 25% mesta u Domu komuna, dok u Vrhovnom sudu ima trećinu mesta. Dato mu je pravo na veto za ustavne promene. Uz priznavanje klauzule osobenog društva, Ustav proklamuje ulogu zakonodavstva i vlade Kveeka u zaštiti i očuvanju osobenog društva.

¹⁸ Videti P. Garant, *La crise constitutionnelle canadienne – bilan et perspectives*, str. 12–35.

¹⁹ Videti David Milne, *Innovative Constitutional Processes: Renewal of Canada* (Conferences, January–March 1992, u časopisu *Canada: The State of the Federation 1992* (Kingston: Institute of Intergovernment relations).

²⁰ Videti više, Robert Young, Douglas Brown, *Overview*, u časopisu *Canada: The State of the Federation 1992*, str. 3–24 (Kingston: Institute of Intergovernment relations); Ronald L. Watts, *Overview*, u istom časopisu ali iz 1993 god., str. 3–15; C. Lloyd Brown–John Canada: *consensus report on the constitution*, u *Foederalismus zwischen Integration und Sezession*, Baden–Baden, 1933, str. 145–167.

²¹ Videti, Pierre Thibault, *Le point sur le comité Beaudoin–Dobbie*, u *Le réseau*, vol II, br. 1, 1992, str. 8.

Referendum je održan 25. oktobra 1992 godine i na nacionalnom planu »Ne«, odnosno odbijanje da se prihvati Sporazum iz Charlottetown-a, je dobilo 53,9% glasova, dok su od 10 provincija u 6 odbacili ovaj ustavni predlog.²² Donekle, odbacivanje ovog Sporazuma iznenađenje, jer on predstavlja dogovor između vlada provincija a podržan je i od većine opozicionih partija. Još više iznenađuje činjenica da za Sporazum iz Charlottetown-a nisu glasali oni koji su najviše njime dobili a to su građani zapadnih provincija i autohtonih naroda. Razloge za propast Sporazuma na referendumu profesor Garant objašnjava kroz četiri karakteristike sporazuma i to: heterogenost, kompleksnost, prebrzo donošenje i ranjivost. Sporazum je heterogen jer se njime pokušalo da uspostavi više reformi, a u vezi pitanja autohtonih naroda, podele nadležnosti, reforme Senata, zajedničkog tržišta, odnosa Kanada – Kvebek, itd. Druga karakteristika sporazuma izražava se kroz kompleksnost svake od ovih reformi tako da se ni sami eksperti nisu uvek u potpunosti slagali kako ih rešiti. Tako je dugo rađeno na ovoj ustavnoj reformi stiče se utisak da je sporazum ipak ishitreno donet, isključivo da bi se sprečila još veća ustavna kriza. Ranjivost sporazuma se ogleda u njegovoj koherentnosti odnosno nerazdvoјivosti, obzirom da je na referendumu bila jedino ostavljena mogućnost da se u celini prihvati ili odbaci.²³ I profesor Watts je ponudio neka rešenja o odbijanju Sporazuma iz Charlottetown-a: »Većina u Kvebeku je glasala NE jer ovaj sporazum nije davao Kvebeku dovoljno kontrole nad sopstvenim stvarima; mnogi u ostatku Kanade a naročito na zapadu su glasali NE jer je po njihovom mišljenju sporazum davao suviše posebnih aranžmana za Kvebek; mnogi pripadnici autohtonih naroda su glasali NE iz straha što određena prava osobenih grupa nisu adekvatno ojačana; drugi su glasali NE jer su se suprotstavljali isticanju prava osobenih grupa«. ²⁴ Ovakva situacija navodi na zaključak da u Kanadi ne postoje valjani razlozi da se veruje da je zasada moguća neka vrsta sveobuhvatne ustavne reforme.

REFERENDUM IZ 1995. GODINE

Godina 1995. je mogla da bude kobna za kanadsku federaciju, jer su kvebeške separatističke snage bile na korak od ostvarenja svojih težnji. Suvereni Kvebek bi verovatno predstavljao početak raspada federacije jer bi bilo veoma teško da Ontatio, kao najjača, jedna od najvećih i najnaseljenijih

²² Više o statistici referenduma videti, R. Johnston, A. Blais, E. Gidengil, N. Nevitte, *The People and the Charlottetown Accord*, isti časopis iz 1993 god. str. 19–42.

²³ O neuspehu referenduma videti više u časopisu *Canada: The State of the Federation 1993*, Gérard Bioussenu, *When More is too much: Quebec and the Charlottetown Accord*, str. 45–60; J. Peter Meekison, *Let there be light*, str. 60–85.

²⁴ R. L. Watts, *op. cit.* str. 6.

provincija pronade adekvatan kompromis za očuvanje federacije sa njenim ostalim članicama.²⁵

U Kvebeku su 12. juna 1995 godine čelnici Kvebeške partije (J. Parizeau), Kvebeškog Bloka (L. Bouchard) i Demokratske akcije Kvebeka (M. Dumont) potpisali sporazum za zajednički nastup na referendumu i sačinili predlog »Zakona o budućnosti Kvebeka« koji je podnet Nacionalnoj skupštini 7. septembra iste godine. U preambuli predloga zakona data je Deklaracija o suverenitetu Kvebeka. U daljem tekstu predloga se govori o: samoopredeljenju; suverenitetu; ugovoru o partnerstvu; novom ustavu; teritoriji; državljanstvu; novcu; međunarodnim ugovorima, organizacijama, i alijansama; kontinuitetu zakona, penzijama, primanjima, dozvolama, ugovorima i sudovima; saveznim funkcionerima i administracijom; tranzitornom ustavu; ostalim dogovorima; i stupanju na snagu. Istog dana (7. septembra) je kvebeška vlada podnela Nacionalnoj skupštini na usvajanje pitanje koje će biti postavljeno na referendumu, a ono glasi: Da li prihvatate da Kvebek postane suveren, nakon što formalno ponudi Kanadi novo ekonomsko i političko partnerstvo u smislu predloga Zakona o budućnosti i Kvebeka kao i sporazuma potpisanog 12. juna 1995«.

Referendum je održan 30. oktobra 1995 godine i federalističke snage su odnele pobjedu nad secesionističkim ali sa minimalnom razlikom što treba da zabrinjava federalnu vlast. U svojim izjavama nakon poraza na referendumu lideri Bouchard, Dumont i Parizeau su potvrdili svoja nastojanja da Kvebek postane suverena država, kao i želju za novim referendumom u dogledno vreme.

Shodno svojim obećanjima datim tokom kampanje oko referenduma u Kvebeku, prvi ministar Kanade, Jean Chrétien je već 27. novembra 1995 godine podneo inicijative za promene i to: priznavanje Kvebeka kao osobenog društva unutar Kanade; da se neće pristupiti nikakvim ustavnim promenama koji se tiču Kvebeka bez njegove prethodne saglasnosti; i u vezi socijalnih i radnopravnih odnosa.

Kako će se odvijati dalji pregovori federalnih vlasti i vlade u Kvebeku pokazaće vreme, ali stoji činjenica da status quo nikome ne odgovara, kao i da razdvaja već dovoljno udaljene strane.

---

²⁵ Videti, Robert Young, *The Secession of Quebec and the Future of Canada*, Kingston, 1995; Stéphane Dion, *The Dynamic of Secessions: Scenarios after a Pro-Separatist Vote in a Quebec Referendum*, u časopisu *Revue canadienne de science politique*, septembar 1995, str. 533–551.

*Oliver NIKOLIĆ,
Assistant
Institut de droit comparé Belgrade*

LA QUESTION DE LA CONSTITUTION DU CANADA
(AVEC UN REGARD SPÉCIAL SUR LES RAPPORTS
ENTRE QUÉBEC ET CANADA ANGLAIS)

– R é s u m é –

Dans cet article on donne l'évolution des actes constitutionnels et des rapports entre le Québec et le Canada anglais (ou Reste du Canada) depuis 1867, lors de la création de la fédération canadienne. Après la période de la »Révolution tranquille« et les échecs des quatre grandes opérations de réforme constitutionnelle qu'on été la phase 1967–1971 (Charte de Victoria), la phase 1978–1982 (en 1982 la Constitution canadienne a été substantiellement modifiée malgré l'opposition du gouvernement québécois), la phase 1987-1990 (Accord du lac Meech) et la phase 1990–1992 (Accord de Charlottetown), on peut dire que Canada vive une grave crise constitutionnelle. Les chances de survie de la Fédération canadienne en sa forme actuelle sont bien minces, ce qu'ils montrent les événements de 1995.

